

NĚKOLIK SLOV O PSOHLAVCÍCH

Navrhl Jste mi, vážený pane redaktore, abych pověděl, jak vznikla má kniha „Psohlavci“. Poslechnu Vás tím spíše, poněvadž mně bude tak možná splatit alespoň do jisté míry dluh vděčnosti.

Jednou odpoledne r. 1881 došla mne v Litomyšli zásilka z Prahy: Průvodce po Šumavě, titulu již nevím, a šest feuilletonů vystřižených z nějakých německých a patrně již velmi starých novin. Feuilletony nebyly úplny, začátek scházel a jméno autorovo nikde. V Průvodci jsem nenašel nic nového. Také zatržené jeho stránky, obsahující pověst o Janu Kozinovi, vypravovaly jen známé věci. Ale ty feuilletony, nadepsané „Vergessene Geschichten“, svým obsahem křísly. Bylo v nich mnoho podrobností patrně z dobrého pramene vážených, jmenovitě o procesu domažlických Chodů s trhanovským pánem o svobodu a práva.

Vše mně naráz jinak vystoupilo, vše oživilo a cítil jsem, že v tom ještě více. Tragedie chodská mne uchvátila. — Feuilletony, jež mně posvítily na cestu k novému dílu, poslal mně přítel, prof. Ant. Truhlář. Když na ně uhodil, nevím už kde, hned si pomyslně, tak mi psal, že by se mi hodily. Měl jsem upřímnou radost, že si tak na mne vzpomněl. A zasláné feuilletony se hodily. —

Tu bych mohl přestat, nebo co se dál dělo, nemohlo se jinak dít a rozumí se samo sebou. Sháněly se nové prameny, nastalo studium. Emler, Erben, Pangerle, Pavel Stránský, Dalimil, Balbín, T. Bílek, posloužili výborně, ten víc, ten méně. Než bylo také nutno podívat se do archivu a především seznati kraj a lid.

Svatobor přispěl na cestu a chutě jsem se vydal příštího roku na západ, k Domažlicům a pak i dál, do Bavor.

Archiv domažlický mně jak náleží posloužil a mnoho ochoty mně tenkrát prokázal bývalý starosta p. J. Kressl. Chodsko samé jsem už trochu znal od té doby, kdy jsem tam navštívil přítele R. E. Jamota. Ale teď nastalo pravi-

delné, systematické toulání chodským krajem od Postřekova až dolů po Všerubský průsmyk (kolem loučimského hřbitova, kde odpočívá R. Mayer) do Lhoty a Pocínovic, studovat lid, jeho obydlí, kroje, nářečí, i dějiště samé.

Došel jsem všude mnoho laskavosti a ochoty a rád, vděčně vzpomínám všech, zvláště p. V. Horského, tehda ředitele domažlického cukrovaru, a p. K. Forejta, tenkrátě řídicího učitele v Postřekově.

Byly krásné, srpnové dni a mile se chodilo půvabným pošumavským krajem. A lid v něm tak zachovalý a svěrázný! Oči jsem mohl na něm nechat tam u „sv. Vavřence“, osamělého kostelíka nedaleko Domažlic na vrchu na šest set metrů vysokém. Jako na makovém poli bylo kolem bílé svatyňky pod košatými stromy směsí barev, od bělostných plen, rukávců, tmavomodrých kabátků s vyšíváním, pestrých fěrtochů a šátků, vrapovaných, rudých sukni, punčoch červených i tmavých obleků mužských a bílých šerk.

A jaký nádherný rám kolem té idyly venkovské pouti! Chlupy a vrchy kolem, les a les, šumavské pásmo v pozadí, vše v sálavé záři letního slunce, v nejrůznějších tónech a odstínech modra a zelena a nade vším slavnostní klid dne svátečního!

Nenadál jsem se tenkrátě, že po třinácti letech uvidím daleko víc chodského lidu, ze všech končin jeho, v slavném průvodu, a pak kolem Kozinova pomníku tam na vrchu Hrádku nad rodnou vesnicí Kozinovou. —

Tam u sv. Vavřence naslouchali kázání pod širým nebem, zpívali a modlili se, odpoledne pak statečně tancovali. Dole v Nevolicích byly muziky dvě: „panská“ s plechy, s celou kapelou, a stará, „selská“, kde dudák hrál na „pukl“ a s ním hudec. Oba již staří. U těch jsem vyseděl nejdéle a dával si hrát a hrát (jiní tancovali). Když jsem se vyrovnal a odcházel, starochové vstali, vyprovodili mne ven a šli se mnou dál hodný kus, a dudy, housle hrály a hrály, až se po vsi rozléhalo. S takovou slávou vracel jsem se od muziky.

Promiňte laskavě, to sem vlastně nepatří. Ale taková je moc vzpomínek. A jen ještě jedno. Když „Psohlavci“ vyšli, mínil v jedné úvaze o nich pan referent, že „doslov“ tam nemusil být. Ale v novém vydání bude zas. Neobsahuje ani slova přibásněného. Přihodilo se, jak psáno, a to, co ta stařena mi řekla, stálo, myslím, za napsání, protože sotva co by stručněji a jasněji vyznačilo, jak chodský lid smýšlí o svém hrdinovi. —

Z Chodska pak dále do Bavor, také za novou látkou, po stopách žoldnéřského vojska českého, jež tu v cizích službách bojovalo za války o dědictví landshutské.

Přes Amberg, Sulcpach, ježž naši obléhali, do Norimberka; odtud přes Mnichov na Landshut, někdy sídlo mladých knížecích manželů, jimž Čechové sloužili. Pak na půlnoc ku starobylému Řeznu a za Řezno několik hodin, hledat bojiště, kde 3000 Čechů beze vší dělostřelby, zrazených vyššími důstojníky německými, bojovalo proti 16.000 Němců vedených císařem Maxmiliánem I., co nejlépe vypravených, a utrpělo porážku, „kterouž nade mnohé vítězství slavnou nazvati můžeme“. —

Na pláni mezi vesnicí Vencenbachem, Bernhardsvaldem a starým hradem Schönberkem se bili. Chodil jsem tu polem i svahem, zapisoval, přehlížel i kreslil na podiv bavorských sedláků sem tam v polích pracujících — po třech letech asi první Čech, jenž sem přišel k vůli těm, kteří v těch místech se 12. září 1504 chystali k zoufalému zápasu o život a svobodu, kteří tu naposled „prosili milého Pána Boha, aby jim ráčil pomoci zvítěziti“, a kteří pak u své vozové hradby hrdinsky se bili za vrchního velení statečného Matěje Libáka z Radovesic. —

Pomníky některých německých pánů, které ubili, podnes viděti v Řezně v dominikánském kostele, na české však padlé žoldnéře nikde žádné vzpomínky ani památky. —

Bylo pod mrakem, vítr vál pustnoucí plání a teskně padalo na člověka.

Tisíc šest set Čechů a Moravanů tu vykřvácelo.

Marné bylo jejich hrdinství, plané a bez užitku, ale dojíká — — Tu vyklíčilo „kus české anabase“, kterou jsem napsal navrátiv se. A hned pak došlo na „Psohlavce“. Rostli po kusech, na pokračování, jak za mých poměrů není jinak možná.

Ke křtu jsem jim dal dvě jména a Svatopluk Čech, můj vzácný přítel, jako redaktor „Květů“ rozhodl pro „Psohlavce“.

Teď víte o nich všechno.

Al. Jirásek.